

SEMPOZYUM

BÜTÜN YÖNLERİYLE OSMANLICA VE MİRASI ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

Şeyma DOĞAN*
İlyas UÇAR**

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi tarafından düzenlenen “Bütün Yönleriyle Osmanlıca ve Mirası” konulu Uluslararası Sempozyum, 26-27 Nisan tarihlerinde Kırıkkale’de, Merkez Nur Camii Konferans Salonunda gerçekleştirildi. Sempozyuma tebliğci olarak 10’dan fazla ülkeden 80’in üzerinde akademisyen ile aralarında Kırıkkale Valisi Ali Kolat, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın, Devlet Arşivleri Genel Müdürü Doç. Dr. Uğur Ünal’ın da bulunduğu çok sayıda bürokrat, akademisyen ve öğrenci iştirak etti.

Sempozyum öncesinde Osmanlı Arşivinden getirilen çeşitli belge ve yazı örneklerinin gösterildiği serginin açılışı yapıldı. Sempozyum, Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Eyüp Baş’ın açılış konuşması ile başladı. Konuşmasında, Osmanlıca dili üzerinde yapılması gerekli araştırma, tahlil ve incelemelerin yapılmasına yönelik teşvikin önemine vurgu yapan Baş, yapılan çalışmaların, günümüzde başta Balkanlar olmak üzere, diğer Türk devletleri ile ilişkilerin geliştirilmesine zemin oluşturmasını temenni ettiğini söyledi. Sempozyum Onursal Başkanı, Kırıkkale Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ekrem Yıldız ve Kırıkkale Valisi Ali Kolat’ın selamlama konuşmalarının ardından sempozyumun açılış oturumuna geçildi.

Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu’nun başkanlığında gerçekleştirilen açılış oturumunda, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın ve Devlet Arşivleri Genel Müdürü Doç. Dr. Uğur Ünal ve Prof. Dr. Bülent Arı Osmanlıca ve mirasının önemine ilişkin değerlendirmelerde bulundular.

Açılış oturumundan sonra sempozyuma iki ayrı salonda devam edildi. A salonunda Prof. Dr. Münir Atalar’ın başkanlığında gerçekleştirilen birinci oturumda Doç. Dr. Akhtem DZHELIOV, “20. Asrın Başında Kırım’da Osmanlıca Yayınlanan Ders Kitapları”, Doç. Dr. Mehmet Can Doğan “Öz Türkçe Şiirler” ve Dr. H. Hale Sert “Dil Devrimi’nin Ötekileştirdiği Osmanlıcanın Edebiyattan Sürgünü” başlıklı bildirimlerini sundu.

Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu’nun başkanlığında yapılan B salonunun birinci oturumuna ise Prof. Dr. Mehmet Erdem’in “Orijinal Bir Belge Üzerinden 16. Yüzyılın Sonlarında Budin’de konuşulan Halk Osmanlıcasının Karakteristiği Üzerine” başlıklı bildirisiyle başlandı. “Okullarda Osmanlı Türkçesi Dersi Programı, Amaç ve Hedefler” başlığıyla Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu’nun, “Osmanlıca Mezar Kitabeleri” adlı bildirisiyle Araştırma Görevlisi M. Emin Türklü’nün, “Osmanlı Dönemi Süreli Yayınlarının Sayısallaştırılması” başlığıyla katılan Selçuk Aydın’ının bildirimleri ile sona erdi.

A salonunun ikinci oturumuna mazereti nedeniyle katılamayan Prof. Dr. Victoria Halbrook’un yerine Sabahattin Zaim Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Bülent Arı başkanlık yaptı. Bu oturumda Malezya Üniversitesi’nden Doç. Dr. Akram M Z M “Osmanlı-Malay Araştırmaları Merkezi: Fırsatlar ve Zorluklar” başlıklı bildirisiyle, Kırıkkale Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Muhammed Ali Yazıbaşı “Milli Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim Kurumlarındaki Osmanlı Türkçesi Öğretiminin Değerlendirilmesi” konulu bildirisiyle ve Said Yavuz “Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumlarında Osmanlı Türkçesi Öğretimi” başlıklı bildirisiyle yer alırken; B salonunun ikinci oturumunda Prof. Dr. Prof. Dr. Zülfikar Güngör’ün

* Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Araştırma Görevlisi. sym_dogan85@hotmail.com

** Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Araştırma Görevlisi. ilyasucar@gmail.com

başkanlığında Recep Çiğdem “*Osmanlı Hukuk Mirası*”, Yrd. Doç. Dr. Adem Yıldırım “*Osmanlı Coğrafyasında Türkçe İlmihal Geleneği*”, Arş. Gör. Zahir Süslü “*Osmanlı Medreselerinde Okutulan Arapça Fıkıh Kitaplarının Osmanlıca Manzum Tercümeleleri*” başlıklı bildirimlerini sundu. Mazeretleri sebebiyle sempozyuma katılamayan Yrd. Doç. Dr. Nuran Altuner’in “*Türkiye Kütüphanelerinde Bulunan Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Askeri El Yazması Eserler*” adlı tebliği ise Arş. Gör. Şeyma Doğan tarafından okundu. Oturum Prof. Dr. Zülfikar Güngör’ün değerlendirme konuşmasıyla son buldu.

A salonunun son oturumuna Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Soner Gündüzöz başkanlık yaptı. Bu oturumda Doç. Dr. Hazem Said Mohammed “*Mısır Halk Atasözlerinde Osmanlıcanın Etkisi*”, Doç. Dr. Ebülfez Ezimli “*Yeni Osmanlıcanın XX. Yüzyıl başlarında Azerbaycan Edebiyatına Yansımaları*”, Dr. Yahşihanım Nesirova “*Osmanlı Belgelerine Göre XVIII. Yüzyıl Başlarında Urmıya ve Halhalda Dini Tesisler*”, Öğr. Gör. Fıuz Fevzi “*Afganistan Arşivlerindeki Osmanlı Eserleri Üzerine Bir Araştırma*”; Doç. Dr. Abdülmecit İslamoğlu’nun başkanlığını yaptığı B salonunda ise Dr. İbrahim Demirci’nin “*Ahmet Haşim’in Osmanlı İmlası Hakkındaki Görüşleri*”, Mustafa S. Alap’ın “*Urdu Dilinin Osmanlıca Öğrenimine Etkileri ve Osmanlıcanın Urducaya Kattığı Kolaylıklar*”, Dr. Muammer Değirmendere’nin “*Osmanlı Medreselerinde Matematik Eğitimi*” konulu bildirimleri yer aldı. Sempozyuma iştirak edemeyen Yrd. Doç. Dr. Murat Demir’in “*Arapçadan Osmanlıcaya Geçen Sözcüklerin Anlamsal Açısından İncelenmesi*” başlıklı tebliği ise Arş. Gör. İlyas Uçar tarafından okundu. Sempozyumun birinci günü akşamı ülkemizin önde gelen musiki sanatçısı ve akademisyen Dr. Fatih Koca tarafından konser verildi.

Sempozyumun ikinci gününe dördüncü oturumla devam edildi. Prof. Dr. Mehmet Erdem’in moderatörlüğünü yaptığı A salonunda “*Osmanlıca Metinlerde Okuma Hataları ve Boyutları*” bildiriyle Prof. Dr. Muhittin Eliaçık , “*Arap Harfleri ve Osmanlı Türkçesi*” konulu tebliğiyle Prof. Dr. Ahmet Karadoğan, “*Osmanlı Türkçesinde Arapça Alıntı Kelimelerin Galat Kullanımı*”yla Yrd. Doç. Dr. Ömer Acar ve “*Osmanlı Türkçesinin Dil Özellikleri ve Kelime Hazinesi (1755 No’lu Samsun Şeriyeye Sicili Örneği)*” başlıklı bildiriyle Yrd. Doç. Dr. Muhammed Okudan yer aldı.

B salonunun dördüncü oturumu ise Doç. Dr. Mevlüt Erten’in başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Ayten Erol’un “*Fıkıh İlimine Kaynak Olarak Osmanlı Türkçesi Fetvaların Değeri*”, Yrd. Doç. Dr. Emine Arslan’ın “*Fetva Edebiyatı Açısından Osmanlıca ve Fetvâhâne-i Âlî Defterlerine Yansıyan Arap Harflerinin Yerine Latin Harflerinin Kabulü Talebine Verilen 3 Rebûlevvel 1328 Tarihli Cevap*”, Öğr. Gör. İsmail Hacıahmetoğlu’nun “*Sanat Tarihinde Osmanlıcanın Ehemmiyeti*” ve Mustafa Çakıcı’nın “*Osmanlı Devleti 18. Yüzyıl Hükümlerinde (Padişah Emirlerinde) Hukuk Dili*” konulu bildirimlerini sunmalarının ardından, Doç. Dr. Mevlüt Erten’in değerlendirme konuşmalarıyla oturum son buldu.

A salonunun beşinci oturumu Prof. Dr. Muhittin Eliaçık’ın başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Eyüp Öztürk’ün “*Osmanlıca Özel İsimleri Okuma ve İmla Probleminin Osmanlıca Arşiv Kataloglarına Yansımaları*” başlıklı bildiriyle başlayan oturum, Yrd. Doç. Dr. Kasım Ertaş’ın “*Türk Dili ve Ermeniler: Osmanlı’nın Ermeni Dilbilimcileri*”, Yrd. Doç. Dr. Maoud Gouhar’ın “*Osmanlı Devrinde Arapça ve İslami İlimler Eğitim-Öğretim*” ve Arş. Gör. Ülker Samedova’nın “*Rusya Türkolojisinde Osmanlı Mirası*” konulu bildirimleri ile son buldu.

B salonunun beşinci oturumu Doç. Dr. Fatih Erkoçoğlu’nun başkanlığında yapıldı. Zagreb Üniversitesi’nden Prof. Dr. Ekrem Causevic “*Bosnalı Fransiskan Rahipler Tarafından Yazılan Osmanlıca Gramerleri*”, Doç. Dr. Sebine Nematzade’nin “*Osmanlıca El Yazmalarının Bakü Nüshaları*”, Ankara Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Yaşar Daşkiran’ın “*Hafız İbrahim ve Ahmed Şevki’nin Şiirlerinde Osmanlı*” ve son olarak Dr. Adem Orakçı, Uzman Serdar Arhan’ın “*Osmanlı Türkçesi Dersi Öğretim Programı*” konulu bildirimleri ile tamamlandı.

A salonunun altıncı oturumu Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Yılmaz Kurt'un başkanlığında gerçekleşti. Kırıkkale Üniversitesi'nden Prof. Dr. Eyüp Baş "Osmanlı Dönemi Tarih Yazıcılığında Osmanlı Türkçesi Kullanımının Yeri ve Önemi" konulu bildirisini sundu. Prof. Dr. Yılmaz Kurt "Osmanlı Arşivleri'nde Bulduğumuz Şüpheli Belgeler Üzerine", Doç. Dr. Mustafa Özkan "Mahmûdu's Siyer'in Son Dönem Osmanlı Siyer Mirası İçindeki Yeri Üzerine" ve Doç. Dr. Vüsale Musalı'nın "19. yy. Rusya'da Osmanlıca Eğitimi ve Yürütülen Araştırmalar" başlıklı bildirimlerini sunmalarının ardından oturum son buldu.

B salonunun altıncı oturumu Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nden Öğrt. Gör. İsmail Hacıahmetoğlu'nun başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Nevzat Sağlam'ın "Arşiv Belgelerine Göre 19. Yüzyılın Sonlarında Gayr-i Müslim Mekteplerinde Osmanlıca Muallimi İstihdamı", Yrd. Doç. Dr. Ahmet Gedik'in "Hat Sanatı Bakımından Kudüs'teki Osmanlı Devri Türkçe Kitabeleri", Kırıkkale Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Ali Çetin'in "Osmanlıca Mantık Çalışmaları", Öğr. Gör. Walid Salama'nın "Osmanlı Mirasından Mısır'ın Ordusunda Türkler ve Türkçe Askerlik Literatürü" ve son olarak Mısır Sohag Üniversitesi'nden Muhammed Abdel'in "Kavalalı Mehmet Ali Paşa Zamanında Osmanlı Türkçesinin Tedrisi (1769-1848)" konulu bildirimlerini sunmalarının ardından tamamlandı.

A salonunun yedinci oturumu Kırıkkale Üniversitesi'nden Prof. Dr. Eyüp Baş'ın başkanlığında gerçekleşti. Doç. Dr. Hikmet Atik'in "Sosyal Tarih Belgeleri ya da Toplumsal Hafıza Tutanakları Olarak Osmanlıca Vesikalar", Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu'nun "Osmanlı'da Son Dönem Sosyoloji Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme", Arş. Gör. F. Merve Çınar'ın "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Osmanlıca Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme" ve Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı'ndan Umut Soysal'ın "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Yapılan Osmanlıca Sözlük Çalışmaları ve Devletin Bu Çalışmalara Yaptığı Yardımlar" konulu bildirimlerini sunmalarının ardından son buldu.

B salonunun yedinci oturumu ise Doç. Dr. Mustafa Özkan'ın başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. F. Ünyay Açıkgöz'ün "Osmanlı Gazetelerinde Reklam ve İlan", Cemil Ozan Ceyhan'ın "Osmanlıca Baskı Metinler İçin Arama Altyapısı", Arş. Gör. İsmail Yıldırım'ın "Farsçadan Türkçe 'ye Tercüme Bir Eser: Menâkıb-ı Murtaza'viyye ve Osmanlı Türkçesi Gramerine Tatbik Edilişi" ve Marmara Üniversitesi'nden Özlem Hastürk'ün "Tarih Dil, Biçim ve Üslup Açısından Bir Layiha İncelemesi: Cidde Evkaf Müdürü Ahmed İzzet Efendi'nin Hicaz Demiryolu Layihası" konulu bildirimlerini sunmalarının ardından tamamlandı.

A salonunun sekizinci oturumu Ankara Üniversitesi'nden Doç. Dr. İhsan Çapcıoğlu'nun başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. F. Zeynep Belen'in "Osmanlı Döneminde Psikoloji ve Psikolojiye Yardımcı Dallara Dair Literatürün Değerlendirilmesi", Doç. Dr. İrfan Göktaş'ın "19. Yüzyıl Türkiye'sinde İlk Felsefe Disiplininin Osmanlıcası: İlm-i Ahval-i Ruh", Doç. Dr. İrina Saraivanova'nın "Türkçe Bilmeyenlere Osmanlıca Öğretiminde Zorluk ve Çözümler", Arş. Gör. Ramazan Çınar'ın "Osmanlı Türkçesi Örneğinde Kuşaklararası Sosyo-Kültürel Mirasın Taşıyıcısı Olarak Dilin Önemi" ve son olarak Arş. Gör. İsmail Koçak, Arş. Gör. Halil Akbel'in "Osmanlı Türkçesi Literatüründe Felsefenin Yeri ve Önemi: Taşköprülüzade'nin Mevzûatu'l-Ulûm ve Kâtip Çelebi'nin Keşf'üz-Zünûn Örneğinde" konulu bildirimlerini sunmalarının ardından tamamlandı.

B salonunun sekizinci oturumunda Necmettin Erbakan Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hikmet Atik'in başkanlığında gerçekleşti. Yrd. Doç. Dr. Nurdane Güler'in "Osmanlıca Tefsir Neşriyatı", Yrd. Doç. Dr. Nejla Hacıoğlu'nun "Osmanlı Döneminde Türkçe Yazılmış Hadis Eserleri Neşriyatı", Dr. Ekrem Necabati'nin "Osmanlıcaya Kaynak Olarak Farsça" ve son olarak Arş. Gör. İlyas Uçar'ın "Osmanlı Medreselerinde İslam Tarihi Dersleri ve Okutulan Ders Kitabı Örnekleri" başlıklı bildirimlerini sundular. Sempozyum 73 tebliğcinin katılımı ile 17 oturum halinde amacına uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Oturumlar sonucunda elde edilen verilerden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Osmanlıca/Osmanlı Türkçesi, yüzlerce yıllık kültürel mirasın anlaşılmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında hayati öneme sahiptir. Türkçenin Arap harfleriyle yazılmış hali olan Osmanlıca'nın geçmişte kalan bir yazı ve konuşma dili değil, mevcut ve gelecek nesillerin tarih, kültür ve genel anlamda medeniyet tasavvurunun sağlıklı bir şekilde oluşmasında kilit bir konuma sahip olduğu kabul edilmelidir.
2. Osmanlıca'nın öğrenilmesi Osmanlı döneminde yazılmış eserlerin ve ortaya konulan engin içeriğin anlaşılmasında önem arz etmektedir. Özellikle Osmanlı devletinin yayıldığı coğrafyada siyaset, hukuk, tıp, eğitim, din, dil, sosyoloji, psikoloji, felsefe, ekonomi, ziraat ve benzeri konularda ortaya konulan birikime yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir.
3. Osmanlıca'nın ve Osmanlı kültürünün mirası üzerinde ortaya konulan her değerlendirme, eleştiri ve yaklaşım önem arz etmektedir. Bununla birlikte konu önyargılarla ele alınmamalı, asıl amaç olan kültürel zenginliğimizden yararlanma, tarih ve medeniyet bilincini oluşturma hedefi göz ardı edilmemelidir.
4. Osmanlıca ve buna bağlı miras üzerindeki akademik çalışmalar teşvik edilmelidir. Konu üzerinde çalışan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Yazma Eserler Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumları araştırma ve üretim odaklı çalışmalar yapmalıdır. Bu çerçevede ortak veri tabanı oluşturulmalı ve adı geçen kurumlar arasında koordine artırılarak devam ettirilmelidir.
5. Üniversiteler bünyesindeki bütçesiz ve kadrosuz Osmanlı Araştırmaları Merkezleri yerine, bir başkan ve kurul tarafından yönetilen müstakil veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlı bütçeli ve kadrolu personeli olan "Osmanlı Araştırmaları ve Osmanlıca Eserleri Neşir Merkezi" kurulmalıdır. Tüm dünyadaki Osmanlı tarihi araştırmalarına yönelik takip, çeviri, değerlendirme vb. çalışmalar bu merkez tarafından yürütülmelidir.
6. Osmanlı Türkçesi dersi günümüzde bazı fakültelerde ve liselerde zorunlu veya seçmeli ders olarak farklı kredilerle yürütülmektedir. Bu nedenle ve diğer bazı gerekçelerle Osmanlı Türkçesi ders programı ve içeriklerinin bilim çevrelerince tartışılıp geliştirilmesi gereklidir.
7. Osmanlı Arşivlerinde alan uzmanlarının istihdamı artırılmalıdır. Ayrıca Osmanlıca olarak bize ulaşmış her tür malzemenin çeşidine göre öncelik sıraları belirlenerek, günümüz insanının yararlanabileceği şekle kavuşturulması için çeviri ve yayın merkezleri kurulmalı, var olanlar desteklenmelidir.
8. MEB Sosyal Bilimler Lisesi'nde olduğu gibi, sosyal bilimler alanında eğitim-öğretim yapan bütün fakültelerde Osmanlıca metinleri, okuma ve yazma pratiği kazandırmaya yetecek düzeyde kredili zorunlu Osmanlıca dersi konulmalıdır.
9. Özel eğitim gerektiren yazı türlerinin öğrenilmesi ve okunması konusunda, ilgili bilim dallarında görev yapan akademisyenlere ya da söz konusu konulara merak duyan araştırmacılara katkı sağlanması amacıyla, gerekli niteliklere sahip müstakil eğitim merkezlerinin açılması bir zorunluluktur.
10. Osmanlı Türkçesinin okullarda seçmeli ders olarak okutulmasına ek olarak, ortaokul 1. Sınıftan itibaren Türkçe derslerinde öğrencilerin seviyelerine uygun olarak Osmanlı Türkçesi metinlerinin de okutulmasında fayda mülahaza edilmiştir.
11. Uzun yıllar Osmanlı tarihi ve Osmanlıca üzerine çalışmış ve başta üniversiteler olmak üzere çeşitli kurumlardan emekli olmuş uzmanların birikimlerinden mezkûr alanda istifade edilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
12. İşitme ve diğer engelliler için Osmanlıca öğretimine yönelik çalışmalar artırılmalı ve yeterlilik kazananların Osmanlı arşivlerinde istihdamı sağlanmalıdır.
13. Ülkemiz ile Malezya, Endonezya, Pakistan, Azerbaycan, Afganistan, İran, Balkanlar ve Kafkaslardaki devletlerle Osmanlıca ve ilmi-kültürel mirası üzerine ortaklaşa proje ve çalışmalar artırılarak devam ettirilmelidir.